

Latviešu karavīru motivācijas iemeslus dalībai Sarkanajā armijā raksturoja I. Jermacāne, norādot, ka tas ir bijis vairāku motīvu kopums, no kuriem varētu minēt vēlmi izdzīvot, izvairīties no bada un atjaunot ģimenes saites ar pieredzīgiem Latvijā, kā arī atgriezties mierīgā dzīvē. Daudzi gan uzsvēruši arī iesaukšanas principu, kurai ar brīvprātību maz kopīga.

G. Jakovļeva referēja par Rietumbaltkrievijas sovietizāciju un sieviešu nodaļu lomu šajā procesā četrdesmitajos – piecdesmitajos gados. Viņa stāstīja par pēckara situāciju Baltkrievijā, kad bads spiedis bēgt pat kolhozu vadītājus.

Konferences pēdējais referāts bija veltīts komunistiskā režīma represijām pret t.s. vāciešu atbalstītājiem. Padomju Latvijā šo jēdzienu saprata ļoti plaši un faktiski neviens nebija no tā pasargāts. Sevišķi tas attiecās uz visiem pret PSRS nelabvēlīgi noskaņotajiem iedzīvotājiem un t.s. buržuāziskajiem nacionālistiem. Klāt vēl nāca fakts, ka Latvijā tiesu sprieda no Maskavas atsūtīti cilvēki. Tomēr referents R. Jansons norādīja, ka gadījumā, ja Latvija kļūtu par padomju valsti, represiju apjoms, iespējams, būtu vēl lielāks, jo tās būtu vērstas tieši pret inteliģenci.

Konferences beigās kopējas diskusijas vairs īsti neraisījās, jo tās noslēgumā tika atklāta izstāde “Sapnis par Latviju”, kuras ievadrunā A. Fleija aizstāvējās pret iebildumiem par Staļina statujas nepieciešamību šāda nosaukuma izstādē un saasināti uzsvēra latviešu valodas lietošanas, viņasprāt, gandrīz vai obligāto nepieciešamību starptautiskā zinātniskā konferencē.

Edvīns Evarts

LATVIJAS CENTRĀLAJAI PADOMEI UN KURELIEŠIEM VELTĪTA KONFERENCE

Atzīmējot Eiropas dienu 9. maijā un Otrā pasaules kara beigu 65. gadadienu, 2010. gada 8. maijā Latvijas Kara muzejā Rīgā, Smilšu ielā 20, notika konference “Virzība uz demokrātisko Eiropu 2. pasaules kara laikā – Latvijas Centrālā padome un “kurelieši””. Konferenci organizēja Eiropas Parlamenta Eiropas Tautas partijas (ETP) grupas deputāte profesore Inese Vaidere un Latvijas Republikas aizsardzības ministrs Imants Lieģis sadarbībā ar Latvijas Kara muzeju, un to atbalstīja Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā. Konferences darba valodas bija latviešu un angļu.

Konferences darbu ar ievadvārdiem atklāja I. Vaidere un I. Lieģis, uzsverot Latvijas Centrālās padomes (LCP) un kureliešu drosmi un ticību Latvijas nākotnei, kas ir aktuāla arī šodien. Sekoja režisores Dzintras Gekas uzruna un nelielu fragmentu demonstrēšana no viņas topošās filmas par LCP pirmo priekšsēdētāju Konstantīnu Čaksti (1901–1945).

Konferences pirmajā daļā “Vēsturiskā patiesība un izlīgums” klātesošie noklausījās divas uzstāšanās.

Eiropas Komisijas Pētniecības un Zinātnes DG Pārvaldības un Ētikas nodaļas vadītājs Pēteris Zilgalvis akcentēja bijušā Francijas ārlietu ministra Robēra Šumana 1950. gada 9. maija deklarācijas nozīmi pēckara izlīgu-

mam Eiropā. P. Zilgalvis atgādināja, ka mūsdienās 9. maijs līdzās karogam, himnai, moto un vienotajai valūtai – eiro – kļuvis par Eiropas simbolu. Savukārt Eiropas Parlamenta deputāts no Igaunijas vēsturnieks Tunne Veldo Kelams (*Tunne Veldo Kelam*) runāja par padomju un nacistiskā režīma sadarbību un PSRS līdzatbildību Otrā pasaules kara uzsākšanā.

Konferences otrajā daļā “Latvijas Centrālā padome – sapnis par demokrātisku un neatkarīgu valsti, Latvijas Centrālās padomes memorands” bija iekļauti četri referāti.

Latvijas Kara muzeja Otrā pasaules kara nodaļas vadītājs Valdis Kuzmins iepazīstināja klātesošos ar unikālu kultūras un vēstures liecību – 1944. gadā tapušo LCP memorandu jeb deklarāciju. Starp citu, K. Čakste tajā parakstījās nevis pirmais, bet tikai piecdesmit piektais. UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Kultūras, komunikāciju un informācijas sektora vadītāja Anita Vaivade informēja konferences dalībniekus, ka LCP memorands nesēn iekļauts Pasaules atmiņas starptautiskajā reģistrā. Latvijas vēstures institūta vadošais pētnieks Dzintars Ērglis atklāja saistību starp LCP un ģenerāļa Jāņa Kureļa vadīto grupu. Glāzgovas Universitātes profesors Džefrijs Sveins (*Geoffrey Swain*) no Lielbritānijas, kurš jau daudzus gadus risina ar Latvijas vēsturi saistītas problēmas, referēja par demokrātisko pretošanās kustību Latvijā kā par Otrā pasaules kara aizmirstu epizodi.

Konferences trešajā daļā “Starp divām varām dzimtenes aizstāvībai: pretošanās kustības militārās izpausmes” izskanēja četri priekšlasījumi.

Latvijas Kara muzeja direktora vietnieks zinātniskajā darbā Juris Ciganovs aplūkoja ģenerāļa Jāņa Kureļa (1882–1954) biogrāfiju, atklājot vairākas mazāk zināmas epizodes, piemēram, J. Kureļa ieguldījumu Latvijas armijas Tehniskās divīzijas izaugsmē. Latvijas vēstures institūta pētnieks Kārlis Kangeris analizēja vācu okupācijas varas iestāžu attieksmi pret ģenerāli J. Kureli, bet Latvijas Okupācijas muzeja pētnieks Uldis Neiburgs sniedza ziņas par Rubeņa bataljona cīņu gaitām Kurzemē 1944. gada novembrī un decembrī, sikāk apskatot arī paša leitnanta Roberta Nikolaja Rubeņa (1917–1944) biogrāfiju. Noslēgumā Rīgas domes deputāts Ģirts Valdis Kristovskis izteica savas pārdomas, kā mēs būtu rikojušies, ja dzīvotu Otrā pasaules kara beigās. G. V. Kristovskis atzīmēja, ka viņš personīgi būtu izvēlējies Kureļa grupas ceļu, jo tā bija gatava cīnīties pret abām okupācijas varām.

Priekšlasījumiem sekoja klātesošo pārdomas un diskusijas, kā arī jautājumi referentiem. Daudzo runātāju vidū jāizdala Ventspils novadā nodibinātā Rubeņa fonda vadītāja vēsturnieka Andreja Ņeizara un Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekļa Edgara Bervalda uzstāšanās, jo abi kodoļīgi pastāstīja par reāli paveikto kureliešu piemiņas iemūžināšanā Kurzemē.

Konferences darbu pārmaiņus prasmīgi vadīja Latvijas institūta direktors Ojārs Kalniņš, profesore Rasma Kārklīņa un Latvijas Ārpolitikas institūta direktors Atis Lejiņš.

Pēdējos gados LCP un kureliešu tematikai bija pievērsts maz uzmanības, tādēļ ļoti apsveicama šāda Latvijas sabiedrības demokrātiskajiem centieniem Otrā pasaules kara laikā veltīta konference, kuras materiālus paredzēts arī publicēt.

Dzintars Ērglis